

Violgubbe

Gomphus clavatus

Violgubben är en sällsynt svamp som är knuten till äldre skogar, främst granskogar men även bokskogar. I Blekinge finns tre kända växtplatser. Skogsavverkningar har troligen varit den främsta orsaken till violgubbens tillbakagång. Eftersom svampen förekommer på så få ställen är risken stor att den helt dör ut.

Beskrivning

Violgubben är en säregen hattsvamp som släktskapsmässigt står nära kantareller, klubbsvampar och fingersvampar, med vilka den också har flera gemensamma drag. Violgubben är en markväxande, kompakt och köttig svamp med grunt trattformad hatt och oregelbunden, flikig kant. Utsidan är rynkad av gaffelgrenade åsar. Hatten övergår gradvis i en kort och tjock fot. Köttet är vitt och fast. Fruktkropparna blir ca 4-10 cm höga och 5-10 cm breda.

Unga exemplar är tydligt violett färgade, men den violetta färgen mattas av successivt och blir mer grålila. Snabbast försvinner färgen på hattens ovansida som blir brungul med grå eller olivgrön ton. Äldre svampar saknar ofta helt violett eller lila färger och är istället smutsigt brungula. Svampen växer i täta grupper eller stora gyttningar, vanligtvis i ofullständiga häxringar eller i långa rader.

Vad är Åtgärdsprogram för hotade arter?

Nära 2000 arter, cirka fem procent av Sveriges djur, växter och svampar är så hotade att de riskerar att dö ut. Huvudorsaken till att dessa arter är hotade är att deras livsmiljöer försvunnit, främst på grund av ändrad markanvändning. Vissa marker nyttjas idag hårdare än förr, andra nyttjas inte alls och växer igen.

Naturvårdsverket och Länsstyrelserna gör därför en satsning på att ta fram nationella åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer (ÅGP). Satsningen, som omfattar drygt 200 program och berör cirka 400 arter, är en del av arbetet för att klara riksdagens miljökvalitetsmål, i första hand Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv.

Kontaktuppgifter

Länsstyrelsen i Blekinge
371 86 Karlskrona
Telefon 010-22 40 000
www.lansstyrelsen.se/blekinge

LÄNSSTYRELSEN
BLEKINGE LÄN

Utbredning

I Sverige är violgubbens utbredning intressant med en östlig och en sydlig förekomst. Violgubben uppträder på Gotland, i östra Svealand och sydöstra Norrland. Därifrån är det en lucka i utbredningen söderut till de i bokskog växande violgubbarna i södra och sydvästra delarna av landet. I Blekinge förekommer violgubben på tre lokaler, vid Alnaryd-Lillån, vid Stensjömåla och vid Torsö.

Förekomst av violgubbe i Blekinge.

Livsmiljö

Violgubben är helt beroende av sina värdträd, gran och bok, som svampen bildar mykorrhiza med. Mykorrhiza är komplexet mellan en svamps hyfer/mycel (svamptrådar) och en växts rötter när dessa lever i symbios med varandra. Violgubben är främst knuten till äldre skogar.

Örtrik granskog vid Lillån

Vanligast förekommer svampen under gran i örtrika barrskogar. Barrskogsbestånden är ofta gamla och har tidigare använts för skogsbyte. Dessa skogar brukades i det äldre svenska landskapet helt annorlunda än dagens skogsmark. Skogen var före det moderna skogsbruket lika mycket en betesmark som ett virkesförråd och trädfällningen präglades av småskaliga, selektiva uthuggningar. Huggningarna blev sällan omfattande vilket medförde att trädkontinuiteten ofta bibehölls och möjligheten för mykorrhizasvampar att leva kvar var således mycket större än i vårt moderna skogslandskap.

Hot och orsaker till tillbakagång

Det största hotet idag mot violgubben är skogsavverkning. Äldre betespräglade barrskogar slutavverkas fortlöpande. De äldre kontinuitetsskogarna går inte att återskapa efter slutavverkning och det finns få tecken på nyetableringar av violgubbe i yngre skogsbestånd.

Flera fyndplatser i bokskog ligger i skyddade områden eller i objekt som planeras få ett formellt skydd. Men eftersom violgubben endast är känd från en handfull lokaler i bokskog kan slumpmässiga faktorer spela stor roll för dess överlevnad, till exempel stormfällning. Avverkning av äldre bokskog utanför skyddade områden är också ett hot eftersom artens möjlighet till spridning och nyetablering sannolikt minskar.

Andra faktorer såsom luftburna föroreningar, gödsling och grundvattensänkning orsakad av markavvattning kan vara ett hot mot violgubben.

Aktuell hotsituation

Violgubben klassas i den svenska rödlistan (Gärdenfors 2010) som "Sårbar" (VU). Artens totala population för landet bedöms ha minskat med över 30% de senaste 50 åren. Den huvudsakliga orsaken till tillbakagången anses vara krympande arealer skog av lämplig kvalitet. Minskningen bedöms pågå fortlöpande.

Vill du veta mer om violgubben eller arbetet med hotade arter?

Kontakta Länsstyrelsen i Blekinge län